

Broedvogels van het Schorisgat en het Schoonbroek

Vogels vormen de meest bestudeerde soortengroep van de Haachtse Leibeekvallei. Reeds verscheidene jaren wordt het vogelbestand in deze streek intensief gevolgd. Intussen werd een volledige broedvogelinventarisatie uitgevoerd in verschillende deelgebieden van deze vallei: Haachts Broek (1990, 1991, 1992, 1993, 2000 en 2005), Schorisgat (2006) en Schoonbroek (2007). Deze twee laatste gebieden werden tijdens de lente en zomer van 2006 respectievelijk 2007 voor de eerste keer geïnventariseerd op broedvogels. Hierbij diende de arbeidsintensieve methode van de uitgebreide territoriumkartering (van Dijk, 2004) als leidraad. In deze bijdrage worden de resultaten van de inventarisaties in het Schorisgat en Schoonbroek voorgesteld en op basis van de bekomen gegevens een vergelijking gemaakt tussen de drie deelgebieden het Haachts Broek, het Schorisgat en het Schoonbroek. Hierbij wordt aandacht besteed aan de soortdiversiteit, de aantallen per soort en de trends binnen de broedvogelpopulatie, gekaderd in de volledige Haachtse Leibeekvallei.

Meer informatie over dit onderzoek kan u ook vinden op www.natuurpunthaacht.be.

Johan De Meirman

Bodemgebruik

Het Schorisgat beslaat ongeveer 124 ha, een oppervlakte samengesteld uit 354 percelen met een gemiddelde grootte van 0,35 ha. Het Schoonbroek is op zijn beurt 203 ha groot, verdeeld over 396

percelen met iets grotere gemiddelde oppervlakte (0,5 ha). In het Haachts Broek zijn de percelen gemiddeld nog net iets groter (0,6 ha) dan in het Schoonbroek.

Figuur 1.
De deelgebieden van de Haachtse Leibeekvallei

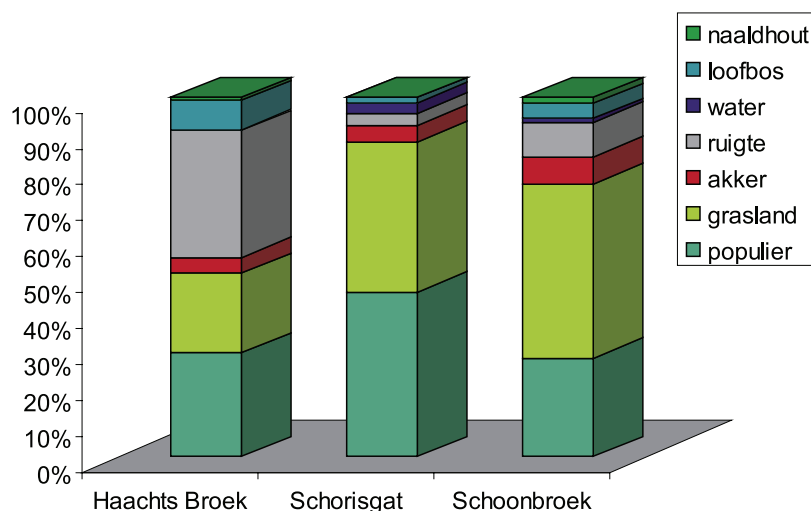
Het Schorisgat wordt voornamelijk gekenmerkt door twee sterk vertegenwoordigde vegetatietypes: maar liefst 46% populierenaanplantingen en 42% grasland. Het aandeel van akkerbouw (5%), ruigte (3%) en inheemse loofbomen (2%) in het landschap is er zeer beperkt. Dit geeft het Schorisgat, in vergelijking met de twee andere deelgebieden een ietwat eenzijdig karakter. Er komen geen naaldhoutbosjes voor zoals dat wel het geval is in het Haachts Broek en het Schoonbroek.

Het Schoonbroek wordt vooral getypeerd door zijn open karakter: ongeveer de helft van het gebied (49%) zijn permanente cultuurgraslanden en een 7% wordt als akker bewerkt. Populierenaanplantingen en in geringe mate andere loof- en naaldbomen, nemen 30% van de oppervlakte in beslag. Van alle deelgebieden van de Haachtse Leibeekvallei komt in het Schoonbroek de grootste oppervlakte aan naaldbomen voor (2%).

Kronkelende Leibeek voert door het Schorisgat.

Foto Johan De Meirman

Verhouding vegetatietypes

Figuur 2.
Bodemgebruik van de verschillende deelgebieden.

Het Schorisgat vormt een belangrijk biotoop voor holenbroeders.
Foto Johan De Meirsman

Bezoeksintensiteit

In totaal werd tussen 26 februari en 20 juni 2006 het Schorisgat elf keer bezocht, goed voor in totaal 22,5 uur. Een gemiddeld bezoek duurde 40 minuten. Per hectare werd in totaal 10 minuten geïnventariseerd, verdeeld over de ganse periode.

In het Schoonbroek werden tussen 22 februari en 7 september 2007 37 bezoeken afgelegd wat in totaal ongeveer 65,5 uur in beslag nam. Een gemiddeld bezoek duurde net iets minder dan 2 uur. Per hectare werd in totaal 19 minuten geïnventariseerd, verdeeld over de ganse periode.

Het verschil in bezoeksintensiteit tussen de verschillende deelgebieden hangt samen met de structuurvariatie van het terrein en de oppervlakte. Zo werd in het grootste deelgebied, het Schoonbroek, het grootste aantal bezoeken afgelegd. In het dichtst begroeide deelgebied (dus met de hoogste structuurvariatie), het Haachts Broek, werd de langste tijd per hectare doorgebracht.

Diversiteit en densiteit

In 2006 werd tijdens het broedseizoen, met 48 verschillende soorten broedvogels in het Schorisgat, net één soort meer geteld dan bij de inventarisaties van het Haachts Broek in 2000 en 2005. Tijdens deze twee eerdere inventarisaties werden er telkens 47 soorten vastgesteld als broedvogel. Er werd niet enkel slechts één enkele soort meer genoteerd. De gebieden verschilden maar liefst voor 13

soorten in samenstelling, goed voor 28% van het totaal aantal soorten.

Het daaropvolgende inventarisatiejaar (2007) in het Schoonbroek zette 56 verschillende soorten broedvogels op de kaart! Hiermee lijkt Schoonbroek voorlopig het deelgebied met de meest diverse avifauna van de Haachtse Leibeekvallei. Tabel 1 Overzicht aantal territoria per soort in de verschillende deelgebieden In de volledige Haachtse Leibeekvallei werden tussen 1990 en 2007 67 vogelsoorten broedend vastgesteld. In het

In de lente worden de natte weilanden in het Schoonbroek weer wat droger.
Foto Johan De Meirsman

Schorisgat werden 48 soorten geteld terwijl het Schoonbroek maar liefst 56 soorten herbergt, wat neer komt op 72% respectievelijk 84% van het totale aantal gespotte soorten in de vallei. Ter vergelijking: Het Haachts Broek bevat met 47 soorten een aandeel van 70% van de het totaal aantal aanwezig soorten. Er is een similariteit (aandeel soorten dat in de drie gebieden voorkomt) van 39 soorten (58%). Aangezien de onderzochte gebieden verschillen in oppervlakte en zoekintensiteit, is het slechts mogelijk de soortendiversiteit tussen de verschillende deelgebieden te vergelijken door middel van rarefaction (zie appendix).

Schorisgat

Dat er in het Schorisgat één soort meer werd aangetroffen dan in het Haachts Broek betekent echter niet dat de soortenlijst van het Schorisgat slechts op deze ene soort verschilt met deze van het Haachts Broek. Het is immers zo dat verschillende soorten als **Boomvalk**,

Fitis, Havik, Waterral en **Wielewaal**, die in 2005 in het Haachts Broek tot broeden kwamen, niet aangetroffen werden in het Schorisgat (2006). Ten opzichte van de totaalijst van het Haachts Broek (alle jaren) ontbreken eveneens: **Boomklever, Glanskop, Ransuil, Roodborsttapuit, Torenavalk, Zomertortel, Wespandief** en **Zwarte mees. Kramsvogel** wordt in bovenstaande lijst niet bijgeteld wegens zijn snelle achteruitgang begin jaren '90.

Ten opzichte van de inventarisatie van het Haachts Broek in 2005 komt welgeteld één nieuwe soort tot broeden in het Schorisgat, nl. **Ekster**, die in 2005 binnen het onderzoeksterrein van het Haachts Broek verbazingwekkend genoeg volledig ontbrak (er was zelfs geen enkele waarneming tussen 13 maart en 31 augustus!). De opvallende afwezigheid van Ekster kan allicht gedeeltelijk verklaard worden door de aanwezigheid van een broedende Havik.

Ten opzichte van de totaalijst van het

Kleine landschapselementen tijdens de winter in het Schorisgat.
Foto Johan De Meirsman

Haachts Broek komen daar nog de volgende soorten bij: **Boerenwaluw**, **Braamsluiper**, **Huismus** en **Kievit**. Deze vier soorten kunnen dus aan de totaal-lijst voor de volledige Haachtse Leibeekvallei worden toegevoegd.

Opvallend is het voorkomen van soorten als **Bosrietzanger**, **Braamsluiper** (nieuw voor Leibeekvallei), **Buizerd**, **Houtsnip**, **Kleine bonte specht**, **Sperwer**, en **Spotvogel**. Verder komen nog vijf soorten voor die het volgens de Rode Lijst niet bepaald goed doen en één soort die recentelijk uit de lijst geschrapt werd. Zo kunnen we hier **Nachtegaal** en **Matkop** aantreffen, die beiden geklasseerd staan als 'kwetsbaar'. Daarnaast komen ook **Boerenwaluw**, **Huismus** en **Koekoek** voor (achteruitgaand). **Sprinkhaanzanger**, die eveneens tot broeden komt in het Schorisgat, is daarentegen één van de elf soorten die in 2004 van de Rode Lijst voor broedvogels werden geschrapt.

Schoonbroek

In het Schoonbroek werden negen soorten meer dan het Haachts Broek en acht soorten meer dan het Schorisgat aange- troffen. De samenstelling van de soortlij- sten van de drie gebieden verschilt echter grondiger dan dat. Vijf nieuwe soorten voor de Leibeekvallei die in het Schoon- broek werden vastgesteld, ontbraken tijdens alle inventarisaties in het Haachts Broek en het Schorisgat, nl **Gekraagde roodstaart**, **IJsvogel**, **Kerkuil**, **Meerkoet** en **Zwarte specht**.

Boomklever, **Torenavalk** en **Wespendief** zijn in zekere zin ook nieuw, want zij waren al lang niet meer vastgesteld in de Leibeekvallei. Ze ontbraken respectieve- lijk sinds 1991 (eerste twee vernoemde) en 2000.

Ten opzichte van de totaal-lijst van de Haachtse Leibeekvallei (alle jaren) ont-

In de winter lopen de weilanden in het Schoonbroek regelmatig onder.

Foto Johan De Meersman

Hooiland en loofbos wisselen elkaar af in het Schoonbroek.
Foto Johan De Meersman

breken 10 soorten: **Braamsluiper, Glanskop, Grote lijster, Houtsnip, Ransuil, Roodborsttapuit, Spotvogel, Zomertortel, Waterral** en **Zwarte mees**.

Verder komen er in het Schoonbroek enkele opmerkelijke soorten voor, zoals **Boomvalk, Bosrietzanger, Buizerd, Fitis, Havik, Kleine Bonte Specht, Sperwer, Spotvogel, Wespendif** en **Zwarte specht**. Daarnaast kan je nog zeven soorten aantreffen die het volgens de Rode Lijst niet bepaald goed doen en vier soorten die recentelijk van de lijst geschrapt werden. Zo broedt er de 'bedreigde' **Wielewaal**, evenals **Gekraagde roodstaart, Nachtegaal** en **Matkop**, die in de categorie 'kwetsbaar' zijn opgeno-

men en drie 'achteruitgaande' soorten, namelijk **Boerenzwaluw, Huismus** en **Koekoek. IJsvogel, Kerkuil, Roodborsttapuit** en **Sprinkhaanzanger**, die eveneens tot broeden komen in het Schoonbroek, behoren tot de elf soorten die in 2004 van de Rode Lijst voor broedvogels werden geschrapt.

Daarmee is, binnen de Haachtse Leibeekvallei, het Schoonbroek het belangrijkste deelgebied met betrekking tot Rode Lijst-soorten. Het Haachts Broek komt met zes soorten (één bedreigd, twee kwetsbaar en één achteruitgaand) op de tweede plaats, gevolgd door het Schorisgat (vijf soorten: twee kwetsbaar en drie achteruitgaand).

Enige duiding bij 'De Rode Lijst'

De eerste Rode Lijst van Vlaamse broedvogels werd gepubliceerd in het Natuurrapport van 1999 (Devos & Anselin, 1999). De samenstelling van een Rode Lijst is echter altijd een momentopname en moet op regelmatige tijdstippen herzien worden. Rode Lijsten zijn immers gebaseerd op kwantitatieve gegevens die aan verandering onderhevig zijn. Enerzijds treden onder invloed van allerhande omgevingsfactoren veranderingen op in populatieaantallen en verspreiding van soorten, anderzijds kan onze kennis over de status en trends van soorten verbeteren.

Gezien de Vlaamse broedvogelatlas heel wat nieuwe en belangrijke informatie aanlevert over de algemene trends en verspreiding van onze broedvogels drong een herziening van de eerste Rode Lijst zich op. Een nieuwe Rode Lijst werd in 2004 gepubliceerd als een apart hoofdstuk in de Vlaamse broedvogelatlas (Devos et al., 2004).

De actuele Rode Lijst sensu stricto van de Vlaamse broedvogels bestaat uit 40 soorten, verdeeld over de categorieën 'Met uitsterven bedreigd', 'Bedreigd' en 'Kwetsbaar'. Maar liefst 25 % van onze regelmatig broedende vogelsoorten werden hierin opgenomen. Daarnaast kunnen nog 17 soorten als zeldzaam bestempeld worden (= 10 %). Opvallend is het grote aantal soorten dat met uitsterven bedreigd is. Van de 16 soorten in deze categorie zijn er niet minder dan elf waarvan de Vlaamse broedpopulatie momenteel minder dan tien paren bedraagt. Vier soorten komen zelfs niet meer jaarlijks tot broeden, een fenomeen dat meestal voorafgaat een volledige verdwijning.

Winters dreefje in het Schorisgat.
Foto Johan De Meirsmann

Aantallen per soort

Schorisgat

Boerenzwaluw broedt slechts op één enkele locatie in het Schorisgat. Het betreft een stal, dicht bij de bebouwing aan de noordkant van het Schorisgat. Een aangename verrassing kwam wel van **Bosrietzanger** die opdook met maar liefst 14 territoria, waarvan sommige erg dicht bij elkaar gelegen waren. Nog een leuke verrassing kwam van **Braamsluiper** waarvan één zangpost werd vastgesteld, weliswaar net op de zuidelijke rand van het gebied. Van **Buizerd** werden voldoende waarnemingen verricht om te kunnen concluderen tot één broedgeval. Het horst kon bij benadering gelokaliseerd worden.

Tabel 1

	HB	HB	HB	HB	HB	HB	SG	SB
	1990	1991	1992	1993	2000	2005	2006	2007
1 Boerenzwaluw	0	0	0	0	0	0	4	3
2 Boomklever	0	1	0	0	0	0	0	3
3 Boomkruiper	5	7	5	7	9	23	8	20
4 Boomvalk	0	0	0	0	0	1	0	1
5 Bosrietzanger	0	0	0	0	8	8	14	16
6 Bosuil	1	0	1	1	2	3	1	1
7 Braamsluiper	0	0	0	0	0	0	1	0
8 Buizerd	1	1	0	0	1	1	1	1
9 Ekster	4	6	4	5	8	0	13	14
10 Fazant	47	52	58	54	33	17	18	29
11 Fitis	6	5	0	0	0	2	0	1
12 Gekraagde roodstaart	0	0	0	0	0	0	0	1
13 Glanskop	0	1	0	0	0	0	0	0
14 Goudhaantje	0	0	0	0	6	19	4	15
15 Grote bonte specht	9	13	13	15	22	22	11	14
16 Grote lijster	5	8	0	0	5	2	4	0
17 Groene specht	0	1	1	0	2	2	2	3
18 Grasmus	14	5	6	0	18	4	10	19
19 groenling	0	0	0	0	0	1	4	5
20 Havik	0	0	0	0	0	1	0	1
21 Heggenmus	15	17	12	19	16	?	13	19
22 Holenduif	2	2	2	3	3	2	1	3
23 Houtduif	44	40	44	44	66	?	32	86
24 Houtsnip	3	3	4	3	4	3	3	0
25 Huismus	0	0	0	0	0	0	3	3
26 IJsvogel	0	0	0	0	0	0	0	1
27 Kauw	0	0	0	0	1	1	12	2

Tabel 1:
totaaloverzicht met alle aantallen
per soort.

28 Kerkuil	0	0	0	0	0	0	0	<u>1</u>
29 Kievit	0	0	0	0	0	0	<u>7</u>	11
30 Kleine bonte specht	4	0	0	0	<u>7</u>	17	1	2
31 Koekoek	3	2	4	4	5	6	3	4
32 Koolmees	34	40	27	30	41	?	32	39
33 Kramsvogel	3	3	3	4	1	0	0	0
34 Matkop	7	6	8	7	9	17	3	6
35 Meerkoet	0	0	0	0	0	0	0	16
36 Merel	45	16	27	38	36	?	29	47
37 Nachtegaal	9	6	4	5	8	23	5	12
38 Nijlgans	0	0	0	0	<u>1</u>	2	1	4
39 Pimpelmees	14	13	16	18	47	?	29	40
40 Ransuil	0	0	<u>1</u>	0	0	0	0	0
41 Roodborstapuit	0	<u>1</u>	0	0	0	0	0	0
42 Roodborst	40	25	29	25	60	?	39	34
43 Sperwer	0	0	0	0	<u>1</u>	1	1	1
44 Spotvogel	0	0	0	0	<u>2</u>	1	1	0
45 Spreeuw	10	7	2	5	9	3	20	21
46 Sprinkhaanrietzanger	0	<u>2</u>	1	2	3	7	2	4
47 Staartmees	7	5	4	6	18	18	3	17
48 Tjiftjaf	68	62	64	56	71	?	24	72
49 Torenavalk	2	1	1	0	2	0	0	1
50 Tuinfluiter	5	0	3	0	17	8	5	21
51 Turkse tortel	0	<u>2</u>	0	0	3	3	9	8
52 Vink	1	4	2	3	19	38	21	34
53 Vlaamse gaai	13	11	9	10	9	13	5	10
54 Waterhoen	1	0	1	1	10	4	7	26
55 Waterral	0	0	0	0	0	<u>1</u>	0	0
56 Wespendif	0	0	0	0	<u>1</u>	0	0	1
57 Wilde eend	16	8	12	13	28	17	19	41
58 Wielewaal	3	0	5	0	5	1	0	1
59 Winterkoning	44	37	42	49	80	?	46	81
60 Witte kwikstaart	1	0	0	0	0	1	1	2
61 Zanglijster	23	15	20	19	24	?	13	24
62 Zomertortel	9	8	9	8	2	0	0	0
63 Zwarte kraai	6	5	4	5	13	5	8	16
64 Zwarte roodstaart	0	<u>1</u>	0	0	0	0	1	4
65 Zwarte specht	0	0	0	0	0	0	0	<u>1</u>
66 Zwarte mees	0	<u>1</u>	0	0	2	0	0	0
67 Zwartkop	28	18	22	21	43	?	32	77
Aantal territoria	552	461	470	480	781	782*	526	940
Oppervlakte (ha)	121	121	121	121	121	121	124	203
Terr. dichtheid/ha (alle sp.)	4,6	3,8	3,9	4,0	6,5	6,5	4,2	4,6
Aantal soorten	38	40	36	30	47	47	48	56
Aangroei totaal aantal soorten	38	7	1	0	8	4	4	5
Totaal aantal soorten (cumul)	38	45	46	46	54	58	62	67
Soortenaandeel	57	60	54	45	70	70	72	84

onderlijnd = dat jaar voor het eerst broedvogel

* = inclusief schatting niet getelde soorten

? = niet geteld

Ekster onderhield 13 territoria, verspreid over het hele onderzoeksgebied, zowel dicht bij bebouwing als midden in het Schorisgat. **Fazant**, een eerder ongewenste exoot, kende vorig jaar in het Haachts Broek een spectaculaire terugval. Ten opzichte van 1990 werd de populatie gehalveerd. Veel heeft te maken met het verbod op het uitzetten van deze soort (ten behoeve van de jacht). Ook in het Schorisgat werden eerder weinig Fazanten vastgesteld, namelijk 18 territoria. **Fazanten** worden vooral geïnventariseerd op kraaiende hanen en door het aantreffen van nesten. **Goudhaantje** is, door het ontbreken van geschikte sparrenbosjes, met vier territoria logischerwijze een schaarse broedvogel.

Grote lijster verkiest duidelijk het open landschap van het Schorisgat. Van deze soort werden vier territoria opgetekend, dubbel zoveel als in 2005 in het Haachts Broek. **Grasmus** reageert snel op de kappingen in het Schorisgat en vond er plaats voor maar liefst tien territoria.

Groenling, een echte soort van de grens met de achtertuintjes, verdedigde vier territoria. Met 13 territoria is **Heggenmus** een eerder schaarse broedvogel te noemen. Ook **Houtduif** komt hier minder frequent voor dan in het Haachts Broek. Van deze soort werd geen enkele kolonie vastgesteld. Allerm minst verwacht, maar toch opgedoken zijn drie territoria van **Houtsnip**. Langs de bebouwing, en de kippenrennen, aan de zuidkant van het Schorisgat werd een drietal territoria van **Huismus** vastgesteld.

Kauw, ook een holenbroeder, vond broedgelegenheid aan de zuidkant van het Schorisgat, in de buurt van de bewoning; goed voor 12 territoria. De enige plaats waar **Kievit** tot broeden kwam, is in de zuidoostelijke uithoek tussen de Nieuwstraat en de Dijkstraat. Daar werden zeven broedende koppels vastgesteld. Van **Koekoek** werden drie territoria opgetekend, terwijl **Merel** er 29 kende en **Nachtegaal** slechts vijf! Dit staat in schril contrast met het uitstekende resultaat van 2005 in het Haachts Broek en

Houtduif.
Foto Marc Willaert

L. Weilanden en populieraanplanten bepalen het uitzicht van het Schorisgat.
Foto Johan De Meersman

R. Kleine ruigtes in het Schorisgat.
Foto Johan De Meersman

duidt onmiskenbaar de habitatvoorkeur – dichte, gesloten bosschages op eerder vochtige percelen – van deze soort. Ze werd voornamelijk aan de westelijke zijde van het gebied vastgesteld. Van **Nijlgans** werd één waarschijnlijk broedgeval genoteerd. Minstens twee exemplaren werden waargenomen gedurende de hele inventarisatieperiode. Er werden echter geen jongen opgemerkt. Naar alle waarschijnlijkheid mislukte, net als in het Haachts Broek in 2005, de broedpoging. Toen was de vermoedelijke reden eiroof door **Zwarte kraai**. **Roodborst** is talrijk te noemen met 39 territoria, in tegenstelling tot **Sperwer**, die niet zo vaak werd waargenomen (slechts één mogelijk broedgeval). **Spotvogel** blijft ook in het Schorisgat vertegenwoordigd, maar slechts met één territorium. **Sprinkhaanzanger** doet het net iets beter met twee territoria. Zeldzamer dan gedacht is **Staatmees**, met slechts drie territoria. De reden hiervoor is niet meteen duidelijk. Mogelijk is er sprake van onderschatting van deze soort. Slecht nieuws is er voor **Tjiftjaf**. Deze schijnt als broedvogel overal in Vlaanderen in aantal af te nemen. Ook in het Schorisgat komt de soort amper aan 24 territoria. Vergelijk met de spectaculaire 71 territoria in 2000 in het Haachts Broek! **Tuinfluit**er floot vijf territoria bijeen. **Turkse tortel** blijkt ook hier weer een echte cultuurvolger te zijn. Alle negen territoria bevonden zich grenzend aan de achtertuintjes. Naast de spectaculaire toename in het Haachts Broek, blijkt **Vink** ook in het Schorisgat

goed geboerd te hebben. Er kwamen 21 territoria voor. **Gaai** mist dan weer de dichte bossen in het Schorisgat. Met vijf territoria is dit jaar voorlopig het maximum bereikt. Van **Waterhoen** werd op zeven verschillende locaties een territorium vastgesteld, meestal in een gracht. Hetzelfde geldt voor **Wilde eend**. Hier van werden 19 territoria gelocaliseerd. **Winterkoning** komt met 46 territoria mooi verspreid over het volledige onderzoeksgebied voor. Eén koppel **Witte kwikstaart** kwam, eveneens als één koppel **Zwarte roodstaart**, tot broeden aan het VMW-gebouw aan de Dijkstraat. **Zanglijster** bezette 13 territoria. Van **Zwarte kraai** werden wel flink wat waarnemingen verzameld, maar toch bleef het juiste aantal territoria moeilijk in te schatten, vooral dan wegens gebrek aan waarnemingen die onmiskenbaar op broeden wijzen. Er werd besloten tot acht territoria. **Zwartkop** is, met 32 territoria, de meest algemene grasmus.

Schorisgat (tabel 2)			
	2006	aantal	dichtheid
1	Winterkoning	46	0,37
2	Roodborst	39	0,31
3	Houtduif	32	0,26
4	Koolmees	32	0,26
5	Zwartkop	32	0,26
6	Merel	29	0,23
7	Pimpelmees	29	0,23
8	Tjiftjaf	24	0,19
9	Vink	21	0,17
10	Spreeuw	20	0,16

Top 10 van de talrijkste vogels in het Schorisgat (2006)

Schoonbroek

Boerenwaluw broedt aan de rand van dit gebied. Op drie verschillende locaties werden regelmatig foeragerende exemplaren waargenomen die impliceren dat in evenveel verschillende locaties (boerderijen) broedende vogels wonen. **Boomklever** is een zeldzame broedvogel in de Haachtse Leibeekvallei. Dit jaar kan voorzichtig tot drie mogelijke territoria worden besloten. **Boomkruiper** is traditioneel wel weer sterk vertegenwoordigd met maar liefst 20 territoria. Veelvuldig waarnemen van auditief erg actieve **Boomvalken** garandeert één zeker broedgeval. Het uitvliegen van de jongen werd niet waargenomen, dus blijft het broedsucces onbekend. **Bosrietzanger** is met 16 territoria ook nu weer goed vertegenwoordigd. Ook in het Schoonbroek zijn de territoria van deze soort weer bijzonder klein en vaak erg kort naast elkaar gelegen. **Bosuil** heeft waarschijnlijk gebroed, maar uitgevlogen jongen wisten zich dan toch weer erg goed te verbergen. Voor wat **Buizerd** betreft, was er zeker één broedgeval. Veertien **Eksters** bouwden hun nest. **Fazant** is geen makkelijk in te schatten soort. Verdergaand op het aantal roepende mannetjes en waargenomen koppels wordt er vermoed dat er ongeveer 29 wijfjes een nest gemaakt hebben. **Fitis** werd weliswaar opgemerkt en er is zekerheid over zijn aanwezigheid, maar het bleef bij één territorium in de spoorwegberm op het traject tussen Haacht en Boortmeerbeek. Een leuke verrassing bracht **Gekraagde roodstaart** die zijn territorium verdedigde in de

noordwestelijke uithoek van het onderzochte gebied. **Goudhaantje** werd op acht locaties in het broek vastgesteld. Het betreft haast steeds alleenstaande of groepjes sparrenbomen. In totaal werd besloten tot 15 territoria. **Grote bonte specht** vindt in het Schoonbroek duidelijk minder zijn gading dan in de andere delen van de Haachtse Leibeekvallei. Slechts 14 territoria werden verdedigd. **Groene specht** behaalt met drie territoria dan wel weer een uitstekend aantal. Drie territoria voor deze soort is naar alle waarschijnlijkheid het maximum voor dit gebied. **Grasmus** vond in het Schoonbroek heel wat oppervlakte aan geschikt habitat en bakende er vervolgens 19 territoria af. **Groenling** is naar traditie weer zeldzaam te noemen. Het is een soort die eerder de achtertuintjes opzoekt en wordt dus makkelijk gemist gezien de aandacht bij het inventariseren eerder op het kerngebied toegespitst wordt. Een inschatting van vijf territoria benadert het best de realiteit. De meest waardevolle broedvogel van Haacht, **Havik**, kwam in 2007 tot broeden in het Schoonbroek (ipv het Haachts Broek, waar dat jaar het horst bezet werd door een **Nijlgans** nb.). Heel wat knappe waarnemingen van deze soort werden verricht. **Heggenmus** deelt het biotoop van **Groenling**: de achtertuintjes. Toch is ze heel wat talrijker met 19 territoria. **Holenduif** blijft een moeilijke vogel om er veel waarnemingen van te verrichten. Slechts één waarschijnlijk en twee mogelijke territoria brengen de teller op drie territoria. De verwante **Houtduif** echter tikt af op 86 territoria en is daarmee de best vertegenwoordigde soort. De

L. Schoonbroek in de winter:
afwatering naar Leibeek.
Foto Johan De Meirman

R. Schoonbroek in de winter:
overgang weide naar bos.
Foto Johan De Meirman

voorbij twee jaren was het dé talrijkste soort in de andere deelgebieden van de Leibeekvallei. Verschillende kolonies werden vastgesteld, maar over het volledige Schoonbroek komen ook solitaire nesten voor.

Huismus werd uitsluitend vastgesteld bij het begin van de inventarisatierondes, in bebouwd gebied. Het is ook weer een typische soort die de mens opzoekt en de centrale delen van de groene zones mijdt. Slechts op drie locaties werd ze vastgesteld. Net zoals dat voor **Boerenzwaluw** geldt, is het niet uitgesloten dat op deze drie locaties meerdere broedsels voorkomen. **Ijsvogel** is een mooie aanwinst voor de Haachtse Leibeekvallei. Het enige waarschijnlijke broedgeval van het volledige gebied werd nu pas vastgesteld in het Schoonbroek. Hoewel grote groepen **Kauwen** zich jaarrond ophouden in de noordwestelijke uithoek van het Schoonbroek, werd de soort slechts in twee territoria broedverdacht ervaren. **Kerkuil** is ook weer een erg mooie aan-

Schoonbroek (tabel 3)			
	2007	aantal	dichtheid
1	Houtduif	86	0,42
2	Winterkoning	81	0,40
3	Zwartkop	77	0,38
4	Tjiftjaf	72	0,35
5	Merel	47	0,23
6	Wilde eend	41	0,20
7	Pimpelmees	40	0,20
8	Koolmees	39	0,19
9	Roodborst	34	0,17
10	Vink	34	0,17

Top 10 van de talrijkste vogels in het Schoonbroek (2007)

winst op de totale lijst voor de Leibeekvallei. Het lokale paartje broedt in een boerderij op de rand van het onderzochte gebied en jaagt in de aangrenzende weilanden van het Schoonbroek. **Kievit** is een andere soort die tijdens het broedseizoen vaak in relatief hoge aantallen wordt waargenomen, maar waarvan slechts enkele koppeltjes broedverdacht worden bevonden. Elf territoria konden worden gedefinieerd. Het ontbreken van zieke populierenaanplantingen

Sperwer.
Foto Daniël Wybo
(www.natuurfotoalbum.be)

zoals elders in de Leibeekvallei heeft zijn effect niet gemist op het voorkomen van **Kleine bonte specht**: slechts twee waarschijnlijke territoria werden opgetekend. **Koekoek**, met zijn behoefte aan grote territoria, deelt het Schoonbroek op in vier stukken en maakt van elk een territorium. Vier territoria is allicht ook voor deze soort het maximum dat in dergelijk gebied kan bereikt worden. **Koolmees** als holenbroeder trekt behoorlijk goed zijn plan en vindt 39 holletjes die geschikt zijn om een territorium rond te verdedigen. **Matkop** is dan weer een flink stuk zeldzamer en blijft beperkt tot zes territoria. **Meerkoet** is een nieuwkomer. Ontbrekend in het Haachts Broek en Schoriscgat, is deze soort wél goed vertegenwoordigd in het Schoonbroek. De soort bakent 16 kleine territoria af, in hoofdzaak stukjes waterloop (Leibeek en aansluitende ontwateringsbeekjes). **Merel**, een typische tuinvogel, beperkt zich niet enkel tot de achtertuintjes. Met 47 territoria is de soort dan ook goed vertegenwoordigd. **Nachtegalenzang** weerklonk tijdens de zwoele nachten vanuit 12 territoria. **Nijlgans** heeft het nog steeds niet naar zijn zin in de Leibeekvallei. De traditie van broedpogingen die op niets uitdraaien, wordt verdergezet: er werden twee broedverdachte koppels opgevolgd. Toch werden bij geen enkel van deze koppels pulli vastgesteld. Wel moet worden vermeld dat tijdens deze inventarisatie net buiten het afgebakende gebied twee

koppels elk een kroost grootbrachten. Maar afgezien van deze twee gevallen, is het broedsucces van deze soort in de Leibeekvallei tussen 2005 en 2007 met 0% een verrassend laag percentage! **Pimpelmees** is, net als de andere recente onderzoeksjaren, met 40 territoria weer ongeveer even goed als de **Koolmees** vertegenwoordigd. **Roodborst** zong al van erg vroeg in het seizoen 34 territoria uit elkaar. Het was voor hen wel erg goed uitkijken om uit de klauwen te blijven van dat ene **Sperwer**paartje dat er ook broedde. Verscheidene keren werd het wijfje waargenomen bij het aanvoeren van een zangvogel als prooi. Nog een andere vogel die broedt in holen, is **Spreeuw**. Met 21 broedgevallen is deze soort goed vertegenwoordigd. De potentiële concurrentie met **Grote bonte specht** is hier wel minder sterk aanwezig. **Sprinkhaanzanger** komt met moeite tot vier territoria. Binnen de Leibeekvallei is de voorkeur van deze soort voor het Haachts Broek overduidelijk. **Startmees** bouwde zo'n 17 nesten. Dat is een even groot aantal als in 2005 in het Hachts Broek. **Tijftjaf** valt uit de top drie van meest talrijke broedvogels. Met 72 territoria strandt hij op een vierde plaats. Een **Torenavalk**koppel met jongen werd erg laat ontdekt. Naar alle waarschijnlijkheid bevond het nest zich buiten de perimeter, maar gezien de jongen gedeeltelijk in het Schoonbroek worden gevoederd, wordt de soort bij op de lijst gezet. **Tuinfluiter** is met 21 territoria goed vertegenwoordigd. **Turkse tortel** zoekt min of meer de mens op. De acht territoria van deze soort tekenen een brede rand rond het onderzochte gebied. **Vink** zong zijn strofes voluit in maar liefst 34 territoria. **Gaai** komt voor met een haast voorspelbare talrijkheid. De tien territoria staan perfect in verhouding met deze uit andere inventarisaties. **Waterhoen** palmt ongeveer dezelfde plaatsen in als twee andere soorten die de beken, grachten en vijvers opzoeken. **Waterhoen** doet dat echter op 26 plaatsen en is daarmee minder talrijk dan **Wilde Eend** (41) en een pak talrijker dan **Meerkoet** (16). **Wespendief** is na zeven jaar afwezig-

Winterkoning.
Foto Vic Van Dyck
(www.natuurfotoalbum.be)

heid weer terug in de Leibeekvallei. Er werd baltsgedrag waargenomen, maar van vele andere waarnemingen bleef de broedcode moeilijk te bepalen. Zekerheid over broeden is voor deze soort steeds erg moeilijk te behalen. Ook nu strandt het besluit op één waarschijnlijk broedgeval. **Wielewaal** werd slechts éénmaal zingend waargenomen, en dit in de maand mei. Een zingend individu in de geschikte periode laat toe om tot één mogelijk territorium te besluiten. Op de tweede plaats staat **Winterkoning** en deze plaats wordt met 81 territoria verdedigd. **Witte kwikstaarten** werden op twee verschillende locaties vastgesteld en evenveel broedgevallen zijn waarschijnlijk te noemen. **Zanglijster** zong in 24 territoria. **Zwarte kraai** is, samen met de verwante **Kauw**, ook weer een soort die jaarrond in grote aantallen in het Schoonbroek voorkomt. Het verichten van waarnemingen die een hoge broedcode kunnen worden toegekend, is dan ook essentieel om broeders van niet-broeders te kunnen onderscheiden. Deze aftoetsing resulteerde alsnog in 16 territoria. **Zwarte roodstaart** vindt enkel aan de randen van het Broek broedgelegenheid, en vormde daar vier territoria. Een ander parade'paartje' vormden het mannetje en het wijfje **Zwarte specht** die zeer vaak werden waargenomen en dit steeds in dezelfde uithoek van het Broek. Zelfs tot in hetzelfde nesthol toe werden beide vogels waargenomen! Het evidente besluit is dan ook overduidelijk één zeker broedgeval geworden. **Zwartkop** haalt nog net het podium. Met 77 territoria is dit de derde meest talrijke soort van het Schoonbroek.

Bijzonderheden

Holenbroeders

Anders dan in het Haachts Broek, zijn in het Schorisgat de holenbroeders eerder in bescheiden mate vertegenwoordigd. Voor de hand liggende reden is het ontbreken van de nodige holen of, met andere woorden, oude bosbestanden, eventueel bestaande uit populier.

Voornamelijk **Boomkruiper** (8 t.o.v. 23 territoria), **Matkop** (3 t.o.v. 17 territoria) en **Kleine bonte specht** (1 t.o.v. van 17 territoria) komen weinig voor in het Schorisgat. **Matkop** staat sinds 2004 als 'kwetsbaar' op de Rode Lijst.

Grote bonte specht onderhield elf territoria. Dit is de helft van de populatie in het Haachts Broek. Groene specht is dan weer even talrijk, met twee territoria. Eén mogelijk **Holenduif**territorium werd vastgesteld. **Koolmees** doet het met 32 territoria nog net iets beter dan zijn kleine broertje de **Pimpelmees** (29 territoria).

Spreeuw is opvallend goed vertegenwoordigd in het Schorisgat. Er is zelfs sprake van een drietal kleine broedkolonies: aan de zuidkant van het gebied, kort tegen de bewoning van de 11de Linielaan, aan de Dijkstraat en ten slotte aan de noordkant, dicht bij de Jennekesstraat. Een extrapolatie tot 20 koppels benadert waarschijnlijk het best de realiteit.

Roofvogels

De diversiteit aan broedende roofvogels in het Schoonbroek is indrukwekkend. Er komen zes soorten dagroofvogels tot broeden en twee soorten nachtroofvogels. **Kerkuil** broedt aan de rand van het broek, in een hoeve. Deze soort wordt op de voet gevolgd door de lokale afdeling van de Kerkuilwerkgroep (voor de resultaten wordt verwezen naar het jaarlijkse

Matkop.
Foto Robin Vermeylen
(www.natuurfotoalbum.be)

rapport van de KWG). **Bosuil** broedt centraal in het Schoonbroek. Aangezien hier geen nestkasten hangen, betreft het hier waarschijnlijk een broedgeval in een natuurlijke holte. Op verscheidene andere plaatsen in Haacht werden voor deze uil wel nestkasten ophangen. Zo maakte één koppel **Bosuil** in het Schorisgat gebruik van een nestkast. De lijst van broedende dagroofvogels bestaat uit: **Boomvalk**, **Buizerd**, **Havik**, **Sperwer**, **Torenvalk** en **Wespendief**. Het voorkomen van deze waardevolle schare predatoren is fragiel en de bedreigingen zijn talrijk. Al onze roofvogels zijn beschermd. Afschot, vangen en doden zijn verboden. De lokale vogelwerkgroep blijft dan ook extra alert en kijkt er nauwlettend op toe dat er geen inbreuken gebeuren die de roofvogels in gevaar kunnen brengen.

Niet-broedende vogels

In het Schorisgat werden, naast de 48 vogelsoorten die voldeden aan de cri-

teria om als broedvogel beschouwd te worden, nog negen andere vogelsoorten waargenomen binnen de inventarisatieperiode. Van deze vogelsoorten kon echter niet voldoende worden aangegeven dat ze tot broeden kwamen in het gebied. Zo werd **Boomklever** werd slechts éénmaal waargenomen aan het Heiken op 4 maart. **Boomvalk** werd tweemaal waargenomen aan de kant van het Haachts Broek. Mogelijk kwam die daar ook in 2006 weer tot broeden, maar dit was zeker niet het geval in het Schorisgat. Datzelfde jaar werd ook **Blauwe reiger** tijdens het broedseizoen opgemerkt.

Canadese ganzen werden vastgesteld op 21 april (2 ex) en op 26 mei 2006. Beide keren in de zuidoostelijke uithoek van het Schorisgat. Niets wees echter uit dat de dieren hier ook broedden. Een hoopgevende waarneming op 4 maart aan de zuidkant van het Schorisgat van **Grote gele kwikstaart** werd achteraf niet meer bevestigd.

Roodborsttapuit en – de eerder onge-

Braamsluiper.
Foto Frank Snykers
(www.natuurfotoalbum.be)

wenste – **Halsbandparkiet** werden beiden opgemerkt op 7 mei. Er volgde geen bevestiging en ze werden dan ook niet weerhouden als broedvogel. **Kramsvoegel** werd slechts éénmaal waargenomen op 1 maart: ook geen broedvogel dus. Op 19 april werd **Zwarte specht** geclaimd. De bevestigende waarnemingen bleven jammer genoeg uit.

In Schoonbroek werden, naast de 56 vogelsoorten die als broedvogel konden bevestigd worden, ook 18 andere vogelsoorten waargenomen binnen de inventarisatieperiode. Van deze vogelsoorten kon echter niet voldoende worden aangewezen dat ze tot broeden komen in het gebied. Hieronder volgt een overzicht van deze niet-broeders.

Overvliegende **Aalscholvers** zijn natuurlijk al lang geen zeldzaamheid meer. Op 4 maart echter werden drie exemplaren waargenomen in de bomen langs de Donkvijver. Het bleef echter bij zo'n eenmalige waarneming waarbij deze soort effectief gebruik maakt van het terrein. Er waren talrijke waarnemingen van **Blauwe reiger** tussen februari en juni. Het betrof zowel solitaire exemplaren als groepjes tot negen exemplaren. Er werd echter geen enkele aanwijzing gevonden die erop zou kunnen wijzen dat deze soort zou broeden in het gebied. **Bergeend** waarnemingen werden allen verricht tot einde maart. Daarna verdween de soort. Het is een typische overwinteraar in de overstromde weilanden in het noorden van het Schoonbroek. **Canadese gans** wordt wel tijdens een ruimere periode vastgesteld. Toch komt de soort niet tot broeden. Nochtans zijn haast alle waarnemingen van februari tot half mei deze van een koppeltje. **Dodaars** werd slechts éénmalig vastgesteld in de zuidoostelijke hoek van het broek. Het betrof drie exemplaren die foerageerden op de overstromde weilanden op 12 maart. **Graspieper** werd binnen de inventarisatieperiode slechts éénmalig vastgesteld. Het betreft een overvliegend exemplaar op 5 april. **Grote gele kwikstaart** werd eveneens slechts éénmalig genoteerd.

Op 26 maart vlogen drie exemplaren over in noordelijke richting. **Koperwieken** werden slechts één keer waargenomen. Het betreft een groepje van drie exemplaren op 5 april. Een paartje **Knobbelzwaan** werd de hele maand maart waargenomen. Daarna echter niet meer, en daarmee is deze soort ook een typische overwinteraar voor het gebied. Net zoals vele andere vogelsoorten die aan water gebonden zijn ziet het Schoonbroek er allicht potentieel broedgebied uit tijdens de natte wintermaanden. Maar naarmate de maand april vordert zakt het waterpeil drastisch en verdwijnen deze soorten. **Krakeend** is een soort die zelfs in aanzienlijke aantallen wordt waargenomen (bv. 27 ex op 12 maart), maar waarvan na de maand maart geen enkele waarneming meer werd geregistreerd. Ook **Kokmeeuw** pleistert op de natte weilanden, en doet dit ten laatste tot maart. In april werden nog wel grote groepen op slaaptrek waargenomen. Deze dieren maken echter geen gebruik van het terrein. **Ooievaar** is een potentiële broedvogel. Een helpende hand van de mens zou hier aangewezen zijn. Een karrewiel op een woning of paal zou een eerste stap kunnen zijn. In 2007 bleef het voor deze soort qua waarnemingen echter beperkt tot telkens één exemplaar op 28 april en 1 mei. **Pijlstaart** is dan weer een typische wintergast. Ook een zevental **Slobeenden** hoorden bij de overwinteraars die na de maand maart verdwenen. Een **Scholekster** vloog het Schoonbroek over op 30 maart. Daarna werd deze soort niet meer waargenomen. **Watersnip** werd nog tot 5 april opgemerkt op de overstromde weilanden in het zuiden van het gebied. Eerder werd een groep van tien exemplaren geregistreerd op een natte akker in het noorden van het gebied, en dit op 26 maart. Nog zo'n soort die het wintertafeel in het Schoonbroek compleet maakt is **Wintertaling**. En ook hier geldt weer hetzelfde: verscheidene waarnemingen van groepjes, maar niet later dan maart. **Witgatje** werd drie maal opgemerkt. Op 25 en 30 maart vloog telkens één exemplaar op uit de natte weilanden in

het zuiden van het Schoonbroek. Uit een gracht in de westelijke uithoek van het gebied vloog op 12 maart één exemplaar op.

Andere soorten die in deze tekst noch als broedvogel, noch als niet-broeder worden vermeld werden in het geheel niet waargenomen. Het betreft echter soms soorten die wel al eerder in het Haachts Broek en/of Schorisgat tot broeden kwamen. Voorbeelden hiervan zijn: **Braamsluiper, Glanskop, Grote lijster, Houtsnip, Kramsvogel, Ransuil, Roodborsttapuit, Spotvogel, Zomertortel, Waterral** en **Zwarte mees**.

Referenties

- **De Meirsmann, J.** (2005). Broedvogels van het Haachts Broek 2005. Brakona jaarboek 2005
- **Devos, K. & Anselin, A.** (1999). Broedvogels. In: Kuijken, E. Natuurrapport 1999. Toestand van de natuur in Vlaanderen: cijfers voor het beleid. Mededelingen Instituut voor Natuurbehoud 6. Instituut voor Natuurbehoud, Brussel, pp. 48-51.
- **Devos, K., Anselin, A. & Vermeersch G.** (2004). Een nieuwe Rode Lijst van de Vlaamse broedvogels (versie 2004). In: Vermeersch, G., A. Anselin, K. Devos, M. Herremans, J. Stevens, J. Gabriëls & B. Van der Krieken (2004). Atlas van de Vlaamse broedvogels 2000-2002. Mededelingen Instituut voor Natuurbehoud 23, Brussel, pp. 60-75.
- **Van Dijk, A.J.** (2004). Handleiding broedvogel monitoring project (Broedvogelinventarisatie in proefvlakken). SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Johan De Meirsmann

Eikeblok 71, 3150 Haacht

Johan.demeirsmann@advalvas.be

www.natuurpunthaacht.be

